

ՌՈՒԻԵՆ ՍԱՐԿԱՎԱԳ ՄԱՐՏԻՐՈՍՅԱՆ

ՄԱՅՐ ԱԹՈՒՐ ՍԳԻ ՄԵՋ Ի

Մայիսի 9: Կիրակի առավոտ է: Կայծակի արագութեամբ տարածվում է գուլժը: Մանր հիվանդութիւնից հետո, 86 տարեկան հասակում, ի Տեր հանգչավ Տ. Տ. Գեորգ Զ. Վեհափառ և Սրբազնագոյն Կաթողիկոսը: Լուրը շանթում է և քարացնում յուրաքանչյուրին: Բոլորի ուրեղնելում սկեռվում է մի միտք՝ այլևս չկա Գեորգ Զ.-ը, Ամենայն Հայոց հայրենասեր ու մեծագործ Հայրապետը:

Կիրակի առավոտյան ժամերգութեանն է գնում Մայր Տաճարում: Վանքի բակը լցրել է ժողովրդի խոսաներամ ամբոխը: Բոլորի դիմքերին վիշտը փր խոր, անջնջելի կնիքն է դրել, շատերը տղղակի հեկեկում են, խոսակցութեանները շշնջոց են, ոչ մի ուրախ ճիշդ, ոչ մի քաջագանդութիւն, լսել են վրշտալի լուրը...: Ու խփում են Մայր Տաճարի զանգերը, հատ-հատ, սգավոր ու տրտում և իրենց տխուր, կերկերուն թրթռոցներով գուժում Վեհափառի մահը: Դրանք զանգի սառն, անկայնք հնչյուններ չեն, այլ սգավոր սրտի տրտմաթախիծ հեկեկոցներ: Այո՛, սգում է, սգի մեջ է Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինը, Հայոց Առաքելական Եկեղեցին արժանապահ սգում է Լուսավորչի արժանւնւտի Գահակալի անդամանելի կորուստը:

Կեսօրին Տաճարում սկսվում է պատարագը: Սկերտվ է պատած Կաթողիկոսական Գահը, սկսվ է ծածկված Ավագ սեղանը, սգո սև քողով է պատված Ս. Իջման սեղանը:

Մեղմորեն առկաթում են մոմերն ու կանթեղները: Արծաթե բուրվառը խնկաբույր անուշահոտութիւն է տարածում օդում: Դպիրները երգում են ավելի քան մեղմօրոր ու սգալից: Տաճարը լի է բազմութեամբ: Տեղ չկա շարժվելու:

Մի պահ խորանի վարագույրը փակ է, պատարագիչը սուրբ սպասն է տեղավորում: Ներքևից երգում են «Յորժամ»: Որքան թախիծ, որքան միատիկական վերացում կա այդ երգի մեջ. «Յորժամ մտցես ի սուրբ խորանն, անդ յիշեացես դմեր ննջեցեալսն»: Երգի տրտմաթախիծ հնչյունները թրթռում են հնարարյան Տաճարի խնկաբույր կամարների տակ և հասնում յուրաքանչյուրին, սկեռում դարձնում արտահայտութեանները: Մարդկանց միտքը չի ուզում հաշտվել ծանր կորստի հետ. ուղեղը մի լուպե նուշիսկ չի ուզում մտածել այդ մասին, բայց Վեհափառի մահը համառորեն մեխվում է ուղեղում, լեցնում մարդկանց ամբողջ գիտակցութեանն ու այլևս զապված արտաստեղները դառնում են հեկեկանք, արցունքի ծով:

Սուրբ պատարագը շարունակվում է: Պատարագիչ հայրը առաջին անգամ հիշում է «Երջանկալիշատակ Հայրապետն Ամենայն Հայոց...»: Սարկավազները քարոզում են՝ «Վասն հանգուցեալ Հայրապետին մերոյ...»:

Հայ Եկեղեցին որբացել է, չկա այլևս իր հոտի արթուն Դիտապետն ու Հովվապետը, բոլորի կողմից սիրված Հայրն ու խնամակալը, պաշտպանն ու զորավիգը: Մեծ է վիշտը ու անպարսկելի:

Սուրբ պատարագը մոտենում է իր ավարտին ու դպիրները երգում են հայոց պատարագի տխուր ու տրտմաթախիծ «Տէ՛ր, ողորմեա՛ն»: Ու այդ պահին, հայոց պատարագի լացի ու սգի այդ տխուր ժամին, հայ տառապած հոգիները անցյալի հեռավոր, մշուշապատ, սևակնած երկնքից, նորից իջնում են մեր հոգիներին ու պատմում հայի անցյալի դարավոր վշտի մասին:

Սուրբ պատարագը վերջացել է, Ս. էջմիածնի միաբանությունը, հայրակոորույս, սգավոր ու տխուր, շրջապատել է Ս. Իջման սեղանը:

Հոգեհանգստյան արարողություններից առաջ գերաշնորհ Տ. Սահակ եպիսկոպոսը, գավազան ու խաչ ձեռքին, հայտնում է հավատացյալ հայ ժողովրդին, Վեհափառ Հայրապետի մահվան մասին. «Ձկա՛ մեր ամենքիս սիրելի ու պաշտելի Հայրը, հավիտենապես իր աչքերը փակեց Գեորգ Զ.ը, ազգիս մեծագործ ու հայրենասեր Հայրապետը...»: Արցունքները խեղդում են նրան, այլևս անկարող է խոսել: Եվ այդ լացը վարակում է բոլորին: Տաճարը լցվում է հառաչանքով: Կատարվում է առաջին անգամ հոգեհանգիստ՝ Վեհափառ Հայրապետի հոգու համար:

Երեկոյան ժամերգությունից հետո դարձյալ կատարվում են հոգեհանգստյան արարողություններ:

Ուշ երեկո է: Հավատացյալների բազմությունը չի հեռանում վանքի բակից: Սպասում են բոլորը՝ թե երբ պետք է հանգուցյալ Հայրապետի մարմինը տեղափոխվի Վեհափառ:

Վեհափառ Հայրապետը, նախքան իր մահը, տառապելով ծանր հիվանդությամբ, տեղափոխվել էր Երևան և ռեսպուբլիկայի լավագույն բժշկական ուժերի հսկողությամբ տակ, ամեն տեսակ հարմարություններով հանդերձ, պառկած էր Երևանի բուժարան-հիվանդանոցներից մեկում: Վեհափառին ապաքինելու համար տրամադրված էին Մոսկվայի և Խարկովի լավագույն բժշկական ուժերը:

Ուշ գիշեր է և ահա Մայր Տաճարի դանդերը հառաչանքով խփում են և մոտք գիշերը ավելի տխուր ու սգալի դարձնում:

Հանգուցյալ Հայրապետի մարմինը, բժիշկների հսկողությամբ և միաբանների ուղեկցությամբ Երևանից տեղափոխվում է Մայր Աթոռ — Վեհարան: Թաղումը տրոշված է մայիսի 27-ին, բժշկական ամեն տեսակ միջոցառումներ են կիրառված Հանգուցյալ Հայրապետի աճյունը պահպանելու համար:

Մայր Աթոռի միաբանությունը հսկում է մինչև լույս Վեհի դագաղի առջև:

Սահմանվում է կարգ — ամեն օր կեսօրին և երեկոյան կատարել հոգեհանգստյան կարգ՝ Տաճարում: Կեսօրվա հոգեհանգստից հետո Մայր Աթոռի եպիսկոպոսները, վարդապետներն ու բաժանաները պետք է Վեհարանում ամեն օր չորս ավետարաններից ընթերցեն, իսկ ամբողջ գիշերը մինչև լույս սարկավազներ, ըստ սահմանված հերթի, պետք է հսկեն և սաղմոս քաղեն:

Մյուս օրը, մայիսի 10-ին, ցերեկվա ժամը 12-ին, Մայր Աթոռի ողջ միաբանությունը, սգո պատշաճավորությամբ զգեստավորված, խաչվառով, վառ կերտներով, թափուր կազմած, «Անսկիզբն Աստուած» շարականի տրամագին հնչյունների տակ, շարժվում է Վեհարան: Հայրապետի մարմինը դրված է Մաղկյա դահլիճում, Հայրապետական Գահին հանդեպ: Կատարվում է հոգեհանգիստը: Թախիծն ու վիշտը մղձավանջի ծանրությունը իջել է դեմքերին:

Կնդրակի կապտավուն մշուշը ոլորապտույտ բարձրանում է դեպի Մաղկյա դահլիճի նկարավար առաստաղը: Դահլիճի պատուհաններից, թավշե վարագույրների արանքով, շեղակի ներս են ընկնում մայիսյան արեգակի վառ ճառագայթները, իրենց հետ բերելով մի տեսակ կենսալից, խաղաղ անդորրություն: Ննջում է Վեհափառը մահվան խաղաղիկ ու անվրդով քնով: Վերջացել են հոգեհանգստյան սրբազան ու մեղամաղձիկ արարողությունները, լուել են վերջին հնչյունները: Բոլորը լուռ ու գլխիկոր սպասում են. ոչ ոք չի ուզում թողնել ննջեցյալի սենյակը, քարացել, մազմիսացել են տեղերում: Ու այդ անբորբ, մեռելային լուռության մեջ, կարծես հավիտենական խաղաղությամբ Վեհափառ Հայրապետի հոգին ոնկնողում է իր սիրելի միաբաններին և մի ակնթարթ աներևութանում է մահը: Բոլորի աչքի առջև կենդանանում, պայծառանում է Վեհափառի հոգեկան անաղարտ պատկերը և ոգեկոչում հոգիներին աշխատանքի ու պայքարի, սիրո և խաղաղության մեծ գործի համար:

